

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Samenvatting van de resultaten van de doorrekening

Impact van het **Nationaal Preventieakkoord** voor roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik

Inleiding

In 2018 hebben ruim 70 partijen samen met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) afspraken gemaakt om bij te dragen aan een gezonder Nederland. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Nationaal Preventieakkoord (NPA) [1]. Onder de partijen bevinden zich onder andere patiëntenorganisaties, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, gemeenten, sportbonden, bedrijven, fondsen, onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en de rijksoverheid. Met de afspraken willen de partijen ervoor zorgen dat in 2040 minder mensen roken, minder mensen overgewicht hebben en minder mensen problematisch alcohol gebruiken. Deze drie leefstijlkenmerken zijn verantwoordelijk voor een groot deel van de ziektelast in Nederland [2].

Voor elk van de drie thema's in het NPA zijn door de partijen ambities vastgesteld in deelakkoorden. In het NPA is afgesproken dat het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) eens in de vier jaar de impact van de afspraken in het NPA doorrekent om in te schatten of de ambities voor 2040 worden bereikt. Het doel van de doorrekening is om in te schatten wat de impact is van de vastgelegde afspraken in het NPA op (i) het aandeel mensen dat tabak rookt, (ii) het aandeel mensen dat overgewicht, obesitas of diabetes type 2 heeft en (iii) het aandeel mensen dat problematisch alcohol gebruikt

(de leefstijlkenmerken). Hierbij wordt gekeken naar de periode 2019 (na de ondertekening van het akkoord) t/m 2040 (het moment dat de ambities zouden moeten zijn bereikt). Bij deze doorrekening wordt gebruik gemaakt van recente informatie over de voortgang van de afspraken (t/m 2022).

De resultaten en de gebruikte methoden staan uitgebreid beschreven in drie afzonderlijke rapporten, één voor ieder deelakkoord [3-5]. Deze brochure vat de verschillende doorrekeningen voor de drie deelakkoorden samen.

Aanpak

Gebruik van modellen en scenario's

Het RIVM heeft modellen gemaakt om te berekenen hoe de leefstijlmerken zich ontwikkelen in de periode 2019 t/m 2040 onder de Nederlandse bevolking. Deze modellen zijn gebruikt om drie scenario's door te rekenen: (i) het referentiescenario, (ii) het realistische interventiescenario en (iii) het optimistische interventiescenario. Deze scenario's zijn gebruikt om de impact van de NPA afspraken op de drie leefstijlmerken te bepalen.

In het referentiescenario wordt de historische trend in de leefstijlmerken doorgetrokken t/m 2040. Hierbij wordt rekening gehouden met demografische ontwikkelingen in de bevolking. De historische trend wordt mede bepaald door eerder gevoerd beleid en andere maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben gehad op de leefstijlmerken in deze periode. Het referentiescenario geeft de ontwikkeling in de leefstijlmerken weer, als er geen NPA afspraken zouden zijn gemaakt, maar alleen het gemiddelde beleid van de periode ervoor zou zijn voortgezet.

In de interventiescenario's wordt een schatting gemaakt van de ontwikkeling van de leefstijlmerken van 2019 t/m 2040, als de NPA afspraken die van invloed kunnen zijn op de leefstijlmerken er wel zijn. Deze interventiescenario's worden verkregen door aanpassingen te doen in de trend van het referentiescenario. De interventiescenario's verschillen in de aannames die worden gedaan over onder andere het aantal mensen waarop de NPA afspraken effect hebben (het bereik), het effect dat wordt behaald met de NPA afspraken en de verwachte duur van het effect (het effectbehoud). In het realistische interventiescenario zijn de aannames realistisch maar behoudend. Zo zijn er alleen aannames over de toekomst gedaan als er concrete aanwijzingen en/of toezeggingen zijn die deze aannames plausibel maken. In het optimistische interventiescenario zijn de aannames ook realistisch, maar positiever. Het optimistische scenario is dus geen maximaal scenario, waarbij bijvoorbeeld alle afspraken per definitie voor 100% behaald worden. Door twee interventiescenario's te schetsen wordt rekening gehouden met de onzekerheden die aannames met zich meebrengen. Daarnaast biedt het optimistische interventiescenario de mogelijkheid om duidelijkere conclusies te trekken. Als in het optimistische interventiescenario de ambities naar verwachting niet gehaald worden, is het zeer onwaarschijnlijk dat de ambities van het NPA met de huidige inspanningen bereikt worden. De impact van het NPA wordt verkregen door de resultaten van de doorrekening voor het realistische en optimistische interventiescenario te vergelijken met het referentiescenario.

Afspraken geclusterd tot interventies

De afspraken die in het NPA zijn gemaakt en eenzelfde doel voor ogen hebben, zijn voor ieder deelakkoord samengevoegd in clusters met een bepaald doel en vormen samen een interventie. De clustering heeft geleid tot acht mogelijk door te rekenen interventies voor het deelakkoord 'roken', dertien voor 'overgewicht' en negen voor 'problematisch alcoholgebruik'. De voortgangsrapportages van het NPA [6-8] zijn gebruikt om de voortgang van de NPA-afspraken vast te stellen voor de jaren 2019 t/m 2021. Deze rapportages bevatten informatie over de voortgang van NPA afspraken, die door de betrokken partijen zelf is aangeleverd. Aan de hand van deskresearch en een gerichte uitvraag bij NPA partijen is de voortgangsinformatie aangevuld met relevante informatie over 2022. Met behulp van deze voortgangsinformatie is bepaald wat de mogelijke impact van de afspraken is en hoe de voortgang zich in de toekomst verder zou kunnen voortzetten.

Vervolgens is er literatuuronderzoek en deskresearch uitgevoerd om aanvullende informatie te vinden over het mogelijke effect en bereik van de interventies. De voorkeur ging uit naar onderzoek in Nederland. Daarnaast hadden meta-analyses over effectiviteit de voorkeur, omdat deze een sterkere onderbouwing voor de doorrekening bieden dan één of enkele studies. Deze informatie is gebruikt om de interventiescenario's en bijbehorende aannames te onderbouwen.

Expertconsultatie

Voor elk van de drie thema's heeft een groep van experts periodiek input gegeven voor deze doorrekening. Daarnaast zijn voor specifieke vragen experts geraadpleegd met kennis op specifieke onderwerpen. De experts hebben kritisch meegedacht over de clustering van de NPA afspraken, de aannames in de modellen en de aannames voor de interventiescenario's.

Kwalitatieve beoordeling voor zwangere vrouwen

In de deelakkoorden 'roken' en 'problematisch alcoholgebruik' zijn specifieke afspraken en ambities vastgelegd voor zwangere vrouwen. Voor zwangere vrouwen zijn er onvoldoende leefstijlgegevens beschikbaar om een modelmatige doorrekening van het NPA uit te voeren. Daarom is er een kwalitatieve beoordeling gedaan om in te schatten of met de NPA afspraken de ambitie voor zwangere vrouwen mogelijk bereikt wordt.

Resultaten deelakkoord 'roken'

Acht interventies voor het deelakkoord 'roken'

De acht interventies voor het deelakkoord 'roken' staan in Tabel 1, waarbij aangegeven wordt of de impact van de interventie is doorgerekend of niet. In het RIVM rapport over de doorrekening van het deelakkoord 'roken' ([Doorrekening impact Nationaal Preventieakkoord: deelakkoord roken](#)) staat in detail beschreven wat de onderbouwing en de aannames hiervoor waren. In de doorrekening is niet gekeken naar vaperen, omdat over vaperen geen afspraken zijn gemaakt in het NPA.

Tabel 1. Overzicht van de interventies voor het deelakkoord roken

	Doorgerekend voor interventiescenario:			
	Volwassenen		Jeugd	
	RS	OS	RS	OS
Accijnsverhoging tabak	✓	✓	✓	✓
Uitstal- en reclameverbod van rookwaren	✓	✓	✓	✓
Neutrale verpakkingen	✓	✓	✓	✓
Verminderen verkooppunten tabak	✓	✓	✓	✓
Rookvrije (kind)omgevingen	✓	✓	✓	✓
Stoppen met roken zorg	✓	✓	n.v.t.	n.v.t.
Rookvrije werkomgeving	✓	✓	n.v.t.	n.v.t.
Informatievoorziening en campagnes	Niet doorgerekend, omdat campagnes niet zijn geïntensiveerd sinds het NPA*.			

RS: realistisch interventiescenario, OS: optimistisch interventiescenario, ✓: doorgerekend, n.v.t.: niet van toepassing, omdat de interventie zich niet op deze doelgroep richt.

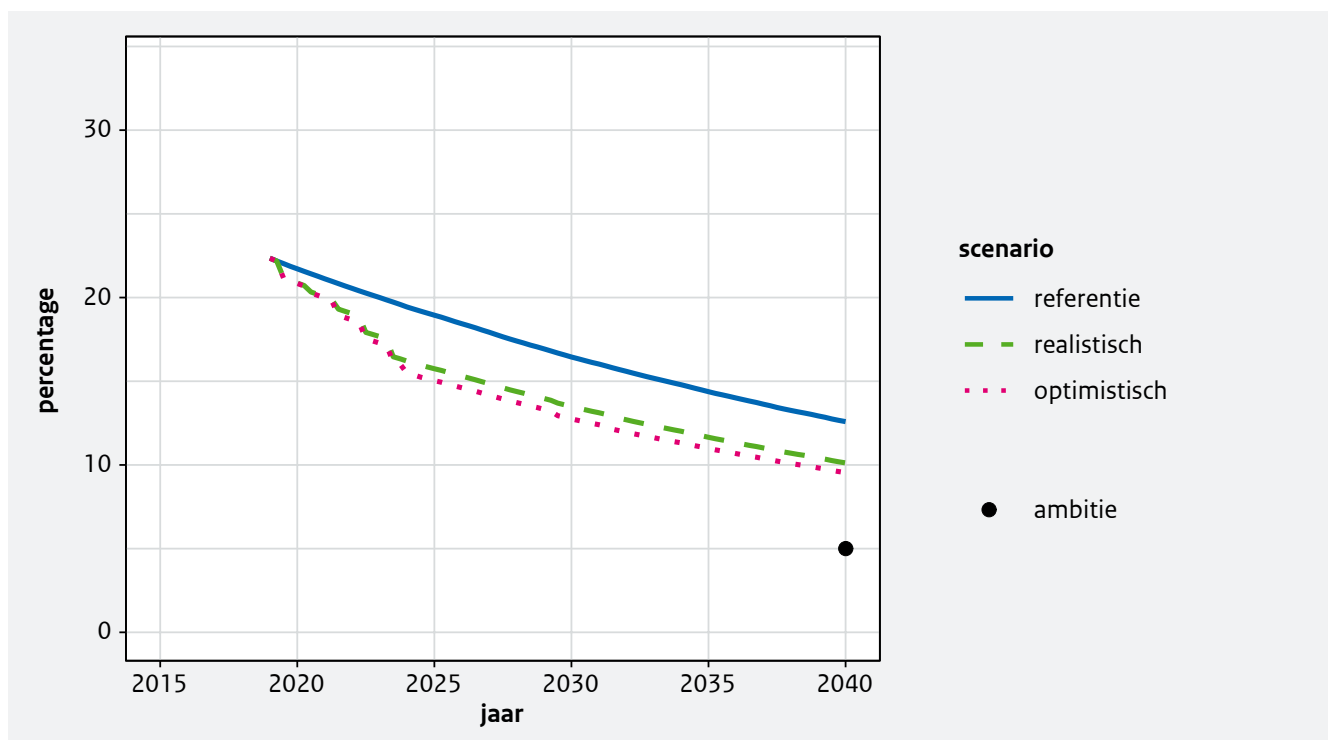
* Hierdoor is aangenomen dat de gemiddelde impact van campagnes al is opgenomen in het referentiescenario.

Aandeel volwassen rokers daalt sterker met NPA, maar ambitie niet bereikt

Het referentiescenario geeft de ontwikkeling van het aandeel rokers weer als het NPA er niet zou zijn. In het referentiescenario daalt het aandeel volwassen rokers tot ongeveer 13% in 2040 (zie Figuur 1). In de interventiescenario's wordt de verwachte impact meegenomen van

de NPA afspraken in het deelakkoord 'roken'. In beide interventiescenario's daalt het aandeel volwassen rokers sterker. Het aandeel volwassen rokers in 2040 ligt volgens de interventiescenario's 2 tot 3 procentpunt lager dan in het referentiescenario. Het aandeel volwassen rokers is in beide interventiescenario's hoger dan de in het NPA geformuleerde ambitie van minder dan 5% volwassen rokers in 2040.

Figuur 1. Modelberekening van het aandeel volwassen rokers in de periode 2019 t/m 2040 volgens het referentiescenario (zonder NPA) en twee interventiescenario's (met NPA). De zwarte stip geeft de ambitie van het NPA weer.

Aandeel rokende jongeren daalt ook, zonder ambitie te bereiken

In het referentiescenario daalt het aandeel jongeren (12 t/m 16 jaar) dat de afgelopen maand gerookt heeft tot 5% in 2040. Het aandeel ligt in beide interventiescenario's in 2040 ongeveer 1 procentpunt lager. Ook dit is boven de in het NPA geformuleerde ambitie van 0% in 2040.

Kwalitatieve inschatting: niet aannemelijk dat ambitie zwangere vrouwen wordt gehaald

Na een lichte daling sinds 2016 daalde het aandeel vrouwen dat rookt tijdens de zwangerschap tussen 2018 en 2021 niet verder [9]. Als deze trend zich doorzet, komt het aandeel zwangere vrouwen dat rookt nauwelijks dichterbij de ambitie van het NPA van geen enkele rokende zwangere in 2040. Deze kwalitatieve inschatting is onzekerder dan een doorrekening.

Resultaten deelakkoord 'overgewicht'

Dertien interventies voor het deelakkoord 'overgewicht'

De dertien interventies voor het deelakkoord 'overgewicht' staan in Tabel 2, waarbij aangegeven wordt of de impact van de interventie is doorgerekend. In het RIVM rapport over de doorrekening van het deelakkoord 'overgewicht' ([Doorrekening impact Nationaal Preventieakkoord: deelakkoord overgewicht](#)) staat in detail beschreven wat de onderbouwing en de aannames hiervoor waren.

Tabel 2. Overzicht van de interventies voor het deelakkoord overgewicht

	Doorgerekend voor interventiescenario:			
	Volwassenen		Jeugd	
	RS	OS	RS	OS
Voedselkeuzelogo	-	✓	-	✓
Verbeteren van de productsamenstelling van gezonde producten	✓	✓	Niet doorgerekend, omdat met de beschikbare informatie geen inschatting van het effect op de BMI kon worden gemaakt voor de jeugd.	
Gezonde School Gezonde kinderopvang	Niet doorgerekend, omdat verwacht wordt dat de huidige afspraken een verwaarloosbaar additioneel effect hebben op de BMI.		✓	✓
JOGG-aanpak	Gedeeltelijk doorgerekend via verbetering GLI.		✓	✓
Verbeteren van de implementatie van en toeleiding naar gecombineerde leefstijlinterventies (GLI)	✓	✓	n.v.t.	
Vergroten naleving en herzien van richtlijnen en zorgstandaarden voor overgewicht en obesitas	✓	✓	Gedeeltelijk doorgerekend via verbetering netwerkaanpak.	
Stimuleren van een gezonder voedselaanbod Beperken kindermarketing voor ongezond voedsel	Niet doorgerekend, omdat verwacht wordt dat de huidige afspraken een verwaarloosbaar effect hebben op de BMI.			
Voorlichting over gezondere voedselkeuzes	Niet doorgerekend, omdat voorlichting ondersteunend is aan andere interventies, maar op zichzelf geen effect op de BMI heeft.			
Verkleinen portiegroottes Beweging stimuleren	Niet doorgerekend, omdat met de beschikbare informatie geen inschatting van het effect op de BMI kon worden gemaakt.			

RS: realistisch interventiescenario, OS: optimistisch interventiescenario, -: niet doorgerekend, omdat verwacht wordt dat de huidige afspraken een verwaarloosbaar additioneel effect hebben op de BMI in het realistische scenario, ✓: doorgerekend, n.v.t.: niet van toepassing, omdat de interventie zich niet op deze doelgroep richt.

Aandeel volwassenen met overgewicht stijgt door, maar minder sterk met NPA

Het referentiescenario geeft de ontwikkeling van het aandeel mensen met overgewicht en obesitas weer als het NPA er niet zou zijn. In het referentiescenario stijgt het aandeel volwassenen met overgewicht tot 58% in 2040 (zie Figuur 2). In de interventiescenario's wordt de verwachte impact meegenomen van de NPA afspraken in het deelakkoord 'overgewicht'. In de interventiescenario's ligt het aandeel volwassenen met overgewicht in 2040 2 tot 3 procentpunt lager dan in het referentiescenario. Het aandeel volwassenen met overgewicht is in beide interventiescenario's hoger dan de in het NPA geformuleerde ambitie (38% in 2040).

Ook aandeel volwassenen met obesitas stijgt minder snel met NPA

In het referentiescenario is het aandeel volwassenen met obesitas 21% in 2040. Het aandeel volwassenen met obesitas ligt in de interventiescenario's 2 tot 3 procentpunt lager dan in het referentiescenario. Het aandeel volwassenen met obesitas is in beide interventiescenario's hoger dan de in het NPA geformuleerde ambitie voor obesitas (7,1% in 2040).

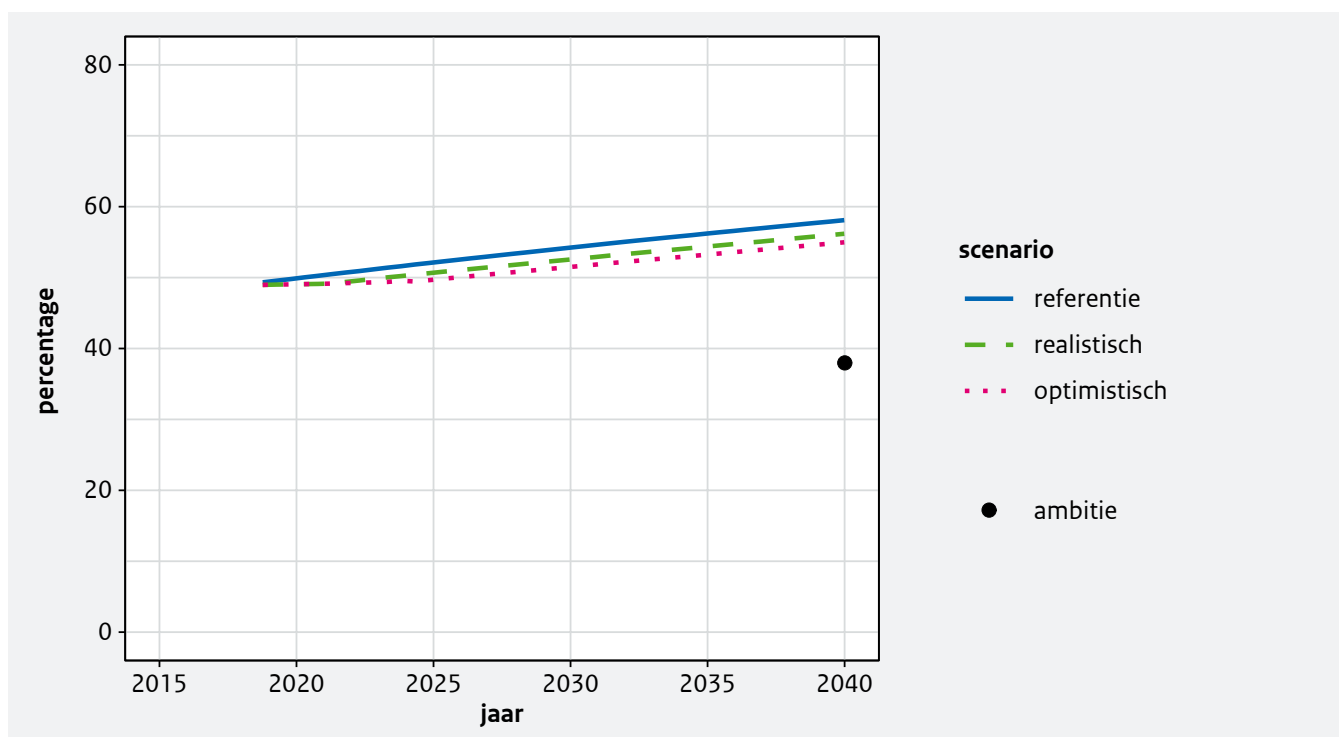
Impact NPA op het aandeel volwassenen met diabetes type 2 is klein

Overgewicht is één van de belangrijkste risicofactoren voor diabetes type 2 [10]. In het NPA is ook de ambitie geformuleerd dat als gevolg van de afspraken in het deelakkoord 'overgewicht' ook het aandeel volwassenen met diabetes type 2 in 2040 40% lager is dan in 2017. Volgens deze ambitie heeft in 2040 maximaal 5% van de volwassenen diabetes type 2. In het referentiescenario is het aandeel volwassenen met diabetes type 2 in 2040 11%. In beide interventiescenario's ligt het aandeel volwassenen met diabetes type 2 in 2040 minder dan 1 procentpunt lager dan in het referentiescenario. Dit is boven de ambitie voor 2040.

Enige impact NPA op het aandeel jeugd met overgewicht

In het referentiescenario is het aandeel van de jeugd (4 t/m 17 jaar) dat overgewicht heeft 15% in 2040 en het aandeel met obesitas 4%. Het aandeel jeugd met overgewicht ligt in 2040 in de interventiescenario's ongeveer 1 procentpunt lager dan in het referentiescenario. Het aandeel jeugd met obesitas ligt in 2040 minder dan 1 procentpunt lager dan in het referentiescenario. Zowel voor overgewicht als obesitas is dit boven de in het NPA geformuleerde ambitie van respectievelijk 9,1% en 2,3% in 2040.

Figuur 2. Modelberekening van het aandeel volwassenen met overgewicht (BMI ≥ 25 kg/m²) in de periode 2019 t/m 2040 volgens het referentiescenario (zonder NPA) en twee interventiescenario's (met NPA). De zwarte stip geeft de ambitie van het NPA weer.

Resultaten deelakkoord 'problematisch alcoholgebruik'

Negen interventies voor het deelakkoord 'problematisch alcoholgebruik'

De negen interventies voor het deelakkoord 'problematisch alcoholgebruik' staan in tabel 3, waarbij aangegeven wordt of de impact van de interventie is doorgerekend of niet. In het RIVM rapport over de doorrekening van het deelakkoord 'problematisch alcoholgebruik' ([Doorrekening impact Nationaal Preventieakkoord: deelakkoord problematisch alcoholgebruik](#)) staat in detail beschreven wat de onderbouwing en de aannames hiervoor waren.

Tabel 3. Overzicht van de interventies voor het deelakkoord problematisch alcoholgebruik

	Doorgerekend voor interventiescenario:			
	Volwassenen		Jeugd	
	RS	OS	RS	OS
Campagnes en voorlichting gericht op de algemene bevolking	✓	✓	n.v.t.	n.v.t.
Vroegsignalering alcoholproblematiek	✓	✓	n.v.t.	n.v.t.
Verbod op het geven van hoge korting op alcoholhoudende dranken (aanvullende maatregel vanuit de rijksoverheid)	✓	✓	✓	✓
Alcoholpreventie in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs				
Blootstelling aan alcoholreclame en alcoholmarketing onder jongeren beperken	Niet doorgerekend, omdat verwacht wordt dat de huidige afspraken een verwaarloosbaar effect hebben op alcoholgebruik.			
Gezonde sportomgeving				
Verbeteren van de handhaving en naleving van de leeftijdsgrens				
Alcoholpreventie in het hoger onderwijs				
Blootstelling aan reclame en marketing alcoholvrij bier onder jongeren beperken	Niet doorgerekend, omdat met de beschikbare informatie geen inschatting van het effect op de alcoholconsumptie kon worden gemaakt.			

RS: realistisch interventiescenario, OS: optimistisch interventiescenario, ✓: doorgerekend, n.v.t.: niet van toepassing, omdat de interventie zich niet op deze doelgroep richt.

Nauwelijks impact NPA op het aandeel volwassenen dat problematisch drinkt

Het referentiescenario geeft de ontwikkeling van het aandeel mensen met problematisch alcoholgebruik weer als het NPA er niet zou zijn. In het referentiescenario daalt het aandeel volwassenen dat overmatig drinkt¹ tot 8% in 2040 (zie Figuur 3). In de interventiescenario's wordt de verwachte impact meegenomen van de NPA afspraken in het deelakkoord 'problematisch alcoholgebruik'. In beide interventiescenario's ligt het aandeel overmatige drinkers in 2040 minder dan 1 procentpunt lager dan in het referentiescenario. De resultaten zijn vergelijkbaar voor het aandeel volwassenen dat zwaar drinkt². Zowel het aandeel overmatige als het aandeel zware drinkers is in 2040 dus hoger dan de in het NPA geformuleerde ambitie van 5%.

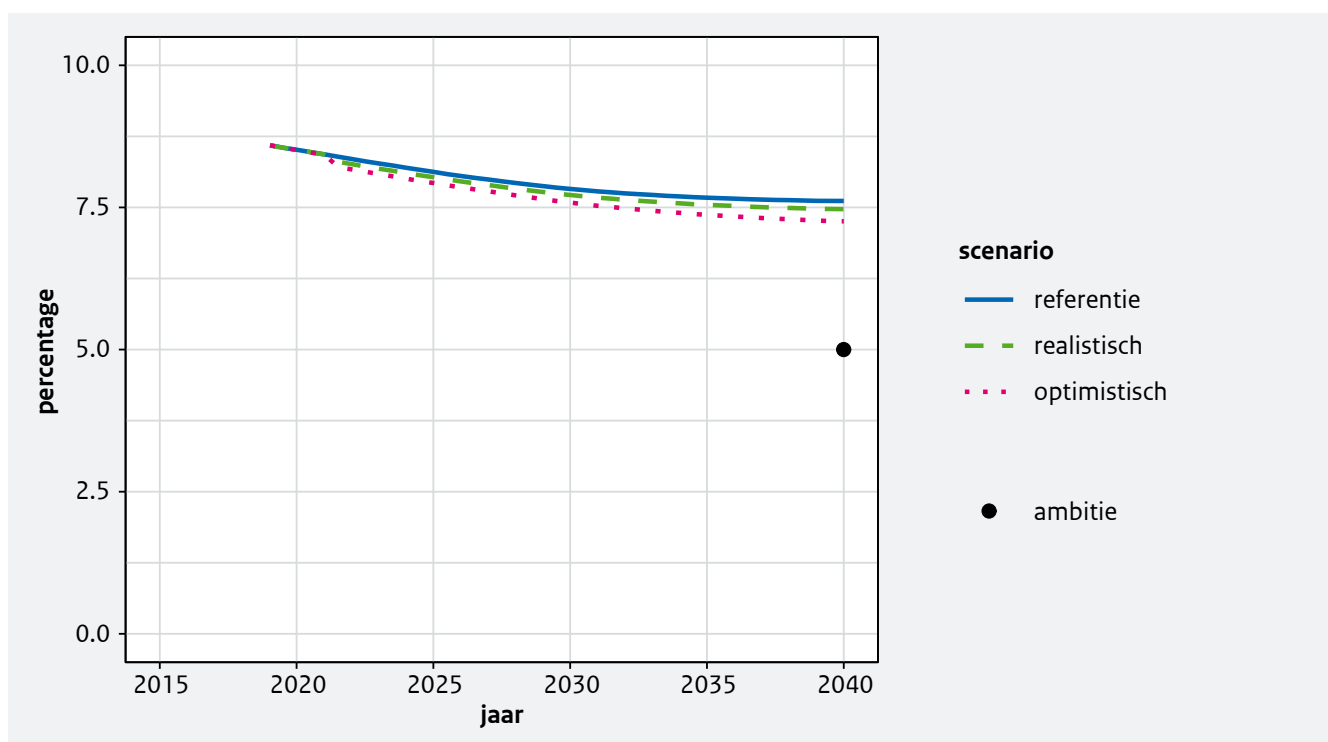
Ook nauwelijks impact NPA op het aandeel jongeren dat drinkt

In het referentiescenario is het aandeel jongeren (12 t/m 16 jaar) dat de afgelopen maand alcohol heeft gedronken 25% in 2040. In beide interventiescenario's ligt het aandeel jongeren dat de afgelopen maand heeft gedronken in 2040 minder dan 1 procentpunt lager dan in het referentiescenario. Dit is boven de in het NPA geformuleerde ambitie van 15% in 2040.

Kwalitatieve inschatting: ambitie voor zwangere vrouwen mogelijk bereikt

Tussen 2016 en 2021 daalde het aandeel vrouwen dat alcohol drinkt terwijl zij weten dat zij zwanger zijn [9]. Als deze trend zich voortzet, is het mogelijk dat de ambitie van 2% zwangere vrouwen dat drinkt bereikt wordt. Het is niet te bepalen of de daling het gevolg is van de NPA afspraken. Ook is deze kwalitatieve inschatting onzekerder dan een doorrekening.

Figuur 3. Modelberekening van het aandeel volwassenen dat overmatig drinkt in de periode 2019 t/m 2040 volgens het referentiescenario (zonder NPA) en twee interventiescenario's (met NPA). De zwarte stip geeft de ambitie van het NPA weer.

¹ Overmatig drinken: meer dan 21 glazen alcohol per week (mannen) of meer dan 14 glazen alcohol per week (vrouwen).

² Zwaar drinken: minstens 1 keer per week 6 of meer glazen alcohol op één dag (mannen) of minstens 1 keer per week 4 of meer glazen alcohol op één dag (vrouwen).

Discussie

NPA heeft impact, maar ambities niet bereikt

Deze doorrekening laat zien dat met de huidige voortgang van de NPA afspraken en de aannames over de voortgang in de toekomst, het aandeel volwassenen en jongeren (12 t/m 16) dat rookt naar verwachting lager uitkomt in 2040 dan zonder die afspraken. Hetzelfde geldt voor het aandeel volwassenen en jeugd (4 t/m 17) met overgewicht en volwassenen met obesitas. Voor obesitas bij de jeugd, diabetes type 2 en problematisch alcoholgebruik is de impact van het NPA minimaal. In alle gevallen worden de ambities van het NPA niet gehaald.

Modelberekeningen kennen onzekerheden

Het aandeel mensen dat in de periode 2019 t/m 2040 rookt, overgewicht heeft of problematisch drinkt, is bepaald met behulp van modellen. Onzekerheden zijn inherent aan zulke modelberekeningen. Zo is voor het referentiescenario, dat de ontwikkeling in de leefstijlkenmerken weergeeft zonder het NPA, de historische trend in de leefstijlkenmerken doorgetrokken t/m 2040. Hierdoor wordt aangenomen dat eerder gevoerd beleid en andere maatschappelijke ontwikkelingen gemiddeld genomen representatief zijn voor de toekomst. Er zijn na 2018 echter ook een aantal uitzonderlijke gebeurtenissen geweest die de leefstijlkenmerken kunnen beïnvloeden, zoals de coronapandemie. Het is niet bekend welke invloed de coronapandemie op de lange termijn heeft [11]. Daarom is het niet mogelijk om in de modellering rekening te houden met dergelijke uitzonderlijke gebeurtenissen.

Onzekerheden hebben geringe invloed op inschatting van de impact van het NPA

Daarnaast is in de modellen rekening gehouden met demografische ontwikkelingen in de toekomst, maar de aannames die hierbij zijn gedaan brengen ook onzekerheid met zich mee. Door deze aannames en onzekerheden is er ook onzekerheid rondom de modelberekeningen van het aandeel rokers, mensen met overgewicht en problematische drinkers in 2040. Deze onzekerheden hebben enige invloed op hoe ver de modelberekeningen voor 2040 van de ambities af liggen, maar niet zozeer op de inschatting van de impact van het NPA.

Aannames voor interventiescenario's zo goed mogelijk onderbouwd

De NPA afspraken zijn zoveel mogelijk doorgerekend zoals ze volgens de partijen in de praktijk worden uitgevoerd, waarbij de voortgang t/m 2022 in beschouwing is genomen. Het NPA bestaat echter voor een aanzienlijk deel uit afspraken die niet allemaal specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden ("SMART") geformuleerd zijn. Daarnaast is het in een aantal gevallen niet concreet benoemd wanneer de afspraak behaald zou moeten zijn, welk resultaat hier precies uit voort moet komen en hoe groot het resultaat dan zou moeten zijn. Door het ontbreken van concrete cijfermatige voortgangsinformatie van dergelijke afspraken, is het moeilijk om de impact te bepalen van de interventies (clusters), waartoe de afspraken behoren. Ook konden de gegevens die wel beschikbaar waren uit de voortgangsrapportages, het literatuuronderzoek en/of publiek beschikbare informatie, niet altijd direct vertaald worden naar effecten op de leefstijlkenmerken die voor deze doorrekening nodig zijn. Hierdoor was het in veel gevallen noodzakelijk om aannames te doen. Voor het onderbouwen van deze aannames is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van (wetenschappelijke) literatuur en expert opinie. Desondanks brengen deze aannames ook onzekerheid met zich mee, zeker als ze over de toekomst gaan. Daarom zijn er alleen aannames over de toekomst gedaan als er concrete aanwijzingen en/of toezeggingen zijn die het aannemelijk maken dat deze aannames reëel zijn.

Gebruik twee scenario's houdt deels rekening met aannames en onzekerheid

Door het gebruik van zowel een realistisch als optimistisch interventiescenario wordt deels rekening gehouden met bovengenoemde aannames en onzekerheden. Voor enkele interventies was de beschikbare informatie desondanks zo beperkt dat het niet mogelijk was om goed onderbouwde interventiescenario's op te stellen. Dit onderstreept de noodzaak om het effect en bereik van interventies en maatregelen regelmatig te monitoren op zo'n manier dat de berekening van de impact ervan mogelijk is.

Verwaarloosbare impact interventie betekent niet dat deze niet effectief is

Voor sommige interventies is in zowel het realistische als in het optimistische interventiescenario de impact ingeschat als verwaarloosbaar ten opzichte van het referentiescenario, dat de ontwikkeling in de leefstijlkenmerken weergeeft zonder het NPA. Dit wil echter niet zeggen dat dit geen effectieve interventies kunnen zijn. In deze doorrekening is gekeken naar de manier waarop en de mate waarin de in het NPA vastgelegde afspraken na het afsluiten van het NPA in de praktijk zijn ingevoerd. Voor deze interventies bleek de inzet tot nu toe onvoldoende om (extra) impact te verwachten. Door deze interventies intensiever te maken, breder in te zetten of beter te handhaven zou mogelijk wel impact bereikt kunnen worden.

Integrale aanpak voor preventie nodig, maar impact lastig door te rekenen

In zowel de wetenschappelijke als de beleidswereld wordt de opvatting breed gedeeld dat voor preventie een duurzame en integrale aanpak nodig is. In een integrale aanpak worden verschillende interventies in samenhang ingezet. Hoewel er in het NPA per deelakkoord afspraken over verschillende interventies zijn gemaakt, is de impact van de interventies in deze doorrekening afzonderlijk gemodelleerd. Er is namelijk geen informatie beschikbaar over de impact van combinaties van alle doorgerekende interventies. Het is mogelijk dat het effect van enkele interventies overlapt en nu door optelling te positief wordt ingeschat. Het is echter ook mogelijk dat de gecombineerde impact van de interventies groter is dan de opgetelde impact van de afzonderlijke interventies, omdat bepaalde interventies elkaar versterken. Ook kunnen meerdere interventies leiden tot een veranderende sociale norm, die ook kan helpen bij het creëren van meer bewustzijn en gezond(er) gedrag. Omdat het lastig is om dergelijke indirecte effecten te kwantificeren, zijn deze niet meegenomen in de doorrekening.

Conclusie en kansen voor de toekomst

Deze doorrekening laat zien dat de NPA afspraken bijdragen aan het verminderen van het aantal mensen dat rookt en overgewicht heeft. Voor problematisch alcoholgebruik is volgens deze doorrekening de impact minimaal. Voor alle leefstijlkenmerken worden de ambities van het NPA ook in de optimistische interventiescenario's niet bereikt.

Om dichterbij de ambities te komen, zouden de bestaande afspraken beter geïmplementeerd en/of verder geïntensiveerd kunnen worden. Volgens deze doorrekening van de NPA afspraken lijken voor roken vooral verdere accijnsverhogingen kansrijk om dichterbij de ambities te komen. De verwachte dalingen in het aandeel rokers zijn het grootst bij de ingevoerde en geplande accijnsverhogingen. Ook maatregelen die de deelname aan 'stoppen met roken zorg' vergroten, zijn kansrijk. In deze doorrekening is niet gekeken naar het gebruik van e-sigaretten. Toch is het belangrijk om het gebruik van e-sigaretten tegen te gaan, vooral bij jongeren. Dit om te voorkomen dat jongeren mogelijk overstappen op het roken van traditionele sigaretten of shag. Voor overgewicht liggen er bijvoorbeeld kansen bij het verder verbeteren van het voedselaanbod en het verder beperken van kindermarketing voor ongezond voedsel. Ook zou het bereik van interventies in de zorg, zoals via de netwerk-aanpak, kunnen worden vergroot. Voor alcohol is er binnen de bestaande afspraken onder andere de mogelijkheid om duidelijkere en effectievere interventies af te spreken,

bijvoorbeeld voor alcoholbeleid op universiteiten en sportverenigingen. Ook liggen er kansen bij het breder inzetten van vroegsignalering van alcoholproblematiek en het verder verbeteren van de naleving van de leeftijdsgrens bij alcoholverkoop.

Voor het terugdringen van overgewicht en problematisch alcoholgebruik zijn, naast NPA-afspraken, ook maatregelen nodig die verder gaan dan nu in het NPA is afgesproken. Het RIVM heeft in 2021 onderzocht welke aanvullende maatregelen kunnen worden ingezet om overgewicht en problematisch alcoholgebruik verder te verminderen [12]. Voorbeelden van aanvullende maatregelen voor overgewicht zijn gerelateerd aan het gezonder maken van de voedselomgeving, zoals ongezonde producten duurder maken, gezonde producten goedkoper maken, een marketingverbod voor producten buiten de Schijf van Vijf en verkooppunten van fastfood verminderen. De aanvullende maatregelen voor problematisch alcoholgebruik zijn in lijn met de 'three best buys' van de Wereldgezondheidsorganisatie [13]. Dit zijn de prijs van alcoholhoudende dranken verhogen (bijvoorbeeld via een minimumeenheidsprijs), de beschikbaarheid van alcoholhoudende dranken verminderen en alcoholmarketing beperken. In een eventuele volgende doorrekening kan het RIVM onderzoeken of de ambities met een aantal aanvullende maatregelen wel in zicht komen.

Referenties

1. *Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland.* 2018, Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport: Den Haag.
2. Hilderink, H.B.M. en M. Verschuuren, *Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018: Een gezond vooruitzicht. Synthese.* 2018, RIVM: Bilthoven.
3. Kuijpers, T.G., et al., *Doorrekening impact Nationaal Preventieakkoord: deelakkoord roken. Worden de ambities voor 2040 bereikt? RIVM-rapport 2023-0413.* 2024, RIVM: Bilthoven.
4. Eykelenboom, M., et al., *Doorrekening impact Nationaal Preventieakkoord: deelakkoord overgewicht. Worden de ambities voor 2040 bereikt? RIVM-rapport 2023-0414.* 2024, RIVM: Bilthoven.
5. Eykelenboom, M., et al., *Doorrekening impact Nationaal Preventieakkoord: deelakkoord problematisch alcoholgebruik. Worden de ambities voor 2040 bereikt? RIVM-rapport 2023-0415.* 2024, RIVM: Bilthoven.
6. Van Giessen, A., et al., *Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2019. RIVM-rapport 2020-0104.* 2020, RIVM: Bilthoven.
7. van Giessen, A., et al., *Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2020. RIVM rapport 2021-0098.* 2021, RIVM: Bilthoven.
8. Boer, J., et al., *Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2021. RIVM rapport 2022-0072.* 2022, RIVM: Bilthoven.
9. Scheffers-van Schayck, T., V. Thissen, F. Errami, en M. Tuithof, *Monitor Middelengebruik en Zwangerschap 2021. Middelengebruik van vrouwen en hun partners vóór, tijdens en na de zwangerschap.* 2022, Trimbos-instituut: Utrecht.
10. Martin-Rodriguez, E., F. Guillen-Grima, A. Marti, and A. Brugos-Larumbe, *Comorbidity associated with obesity in a large population: The APNA study.* *Obes Res Clin Pract*, 2015. 9(5): p. 435-47.
11. Harbers, M., T. Hulshof, R. Schaink, en C. Schrijvers, *Inventarisatie Nederlandse COVID-19 Onderzoeken: Preventie en Zorg & Brede Maatschappelijke vraagstukken. Rapportage nr. 10: leefstijl en lichamelijke gezondheid.* 2021, RIVM: Bilthoven.
12. van Giessen, A., et al., *Inventarisatie aanvullende maatregelen Nationaal Preventieakkoord. Mogelijke vervolgstappen richting de ambities voor 2040. RIVM-rapport 2021-0053.* 2021, RIVM: Bilthoven.
13. World Health Organization, *Global strategy to reduce the harmful use of alcohol.* 2010, Geneve: WHO.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

januari 2024

De zorg voor morgen
begint vandaag